

Souhrn – téma 2

Indoevropská jazyková shoda

shoda ve slovní zásobě (týkající se nejméně proměnlivé vrstvy života):

1. názvy příbuzenské: lat. *mater*, řec. *mētēr*, staroněm. *muoter*, arménské *mair*; staroindické *sūnuh*, litevské *sūnùh*, slov. *synъ*
2. názvy přírodních jevů nebo předmětů, se kterými se člověk nejčastěji stýkal: řec. *dómos*, lat. *domus*, staroindické *dámah*, slov. *domъ*

shoda i v mluvnické stavbě, např. vokativ typu *vlče* s lat. *lupe*, s řec. *lýke*, se staroind. *vrka* (koncové *-a* se vyvinulo ze staršího *-e*)

Vztah slovanských jazyků k jiným indoevropským rodinám - baltoslovanská příbuznost

balto-slovanská jednota – nejstarší vývojová fáze praslovanská a bezprostředně předslovanská

rozpad balto-slovanské jednoty způsobila lužická kultura -> konec protobaltského období

Periodizace vývoje slovanského jazyka

3000 př. n. l. – 1500 př. n. l.

- **pozdně indoevropské = západoindoevropské období**
- jazyky keltské, italické, románské, germánské, baltské, albánské

1500 př. n. l. – 500 př. n. l.

- **období baltskoslovanské jednoty** (baltské + slovanské jazyky)
- vznik: konvergentní (vznik svazu – balkánský) x divergentní (vznik rodiny)
- společné jevy ve slovanské a baltské větvi

500 př. n. l. – 300 n.l. – protoslovanské období – žádné hláskové změny

300 n. l. – 1000 n. l. – praslovanské období

- probíhají hláskové změny charakteristické pro slovanský jazyk
- začátek nářečních štěpení (západní, jižní, východní „nářečí“)
- 300 – 800 n. l. – klasická praslovanština
- 8. – 10. st. – pozdní praslovanština – staroslověňština

Vývoj hláskoslovného plánu češtiny ve srovnání s prajazykem indoevropským a praslovanským

v indoevropském prajazyce byly tyto skupiny hlásek:

- samohlásky
- sonanty
 - sonanta: hláska sonantní, slabikotvorná (např. někdy r, l)
 - x likvida: hláska plynná (l, r)
 - x sonora: hláska sonorní, zvučná, plně znějící
- dvojhásky
- souhlásky

Samohlásky

- indoevropský prajazyk:
 - 5 krátkých: a, e, i, o, u
 - 5 dlouhých: ā, ē, ō, ī, ū
- do praslovanštiny se vyvinuly takto:

a – o	ā – a
e – e	ē – ě
o – o	ō – a
i – ь	ī – i
u – ь	ū – y

Sonanty a dvojhásky

- sonanta – mohou mít f-ci samohlásek, ale i souhlásek
- původní sonanty: $\text{^}i$, (pozdější j), $\text{^}u$ (pozdější obouretné w), r, l, m, n
- spojení sonanty se samohl. dalo dvojhásku – byly **vzestupné** (když samohl. následovala), **sestupné** (když dvojhásky samohl. začínala)
- za dvojhásky se pokládá i spojení samohl. se sonantami r, l, m, n
- když ve dvojh. byla sonantická složka před samohl., jevila se jako souhl.: $\text{^}oda$, $\text{^}iego$

Souhlásky

- IE systém souhl. značně jednoduchý a v podstatě celý převzat do slovanštiny
- v prasl. ale vznikaly i souhl. nové:
 - zadopatrová spiranta *ch* – vzniklá z IE *s* po samohl. *i, u* a po *r, k*
 - souhl. *z* – vznik až ve slovanštině znělostní asimilací ze souhl. *s*
 - zvláštnost velár *k, g* – původně: palatalizované *k', g'* - dále na sykavky *s, z* (popř. *š, ž*); veláry čisté; veláry labializované *kw, gw* – ve slov. splynuly
 - v IE měly všechny znělé souhl. také samostatné formy aspirované, tj. s přídechem: *bh, dh, gh, g'h, gwh* – do slovanštiny splynuly

